

VINT ANYS DE LA MORT DE JEAN-PAUL SARTRE



JORDI GARCIA

Xavier Rubert de Ventós

► “Un gran pensador dona per a moltes cuines i diferents èpoques i d'aquí a vint anys a Sartre se'l llegirà d'una altra manera. És evident que algunes de les seves aportacions transcendeixen la seva obra. Com Heidegger a Alemanya, Sartre és un autor inevitablement imitat perquè l'element important del seu pensament no és el missatge, sinó el codi, és a dir les estructures que ens dona per mirar la realitat. D'altra banda, però, és un pensador d'una gran conjunturalitat, molt lligat al seu temps i que, com la majoria d'intel·lectuals, s'equivoca. La juxtaposició d'aquests dos factors explica que la seva figura suscitï opinions tan enfrontades i que sempre estigui en el punt de mira d'uns o altres”.



CRISTINA CALDERER

Francesc Torralba

► “En l'última dècada hem sotmès a un procés de desmitificació els grans pensadors del segle XX. Primer, li va tocar el torn a Heidegger i hem descobert la seva connivència amb el totalitarisme, després hem passat pel sedàs crític Jean-Paul Sartre i hem ventilat els draps bruts de la seva biografia i les seves múltiples impostures intel·lectuals i, finalment, també li ha tocat el rebre a J. Ortega y Gasset. Certament, la biografia de Sartre, com la de tants altres filòsofs (fa mal dir-ho) és plena de misèries i contradiccions, però alguns textos, segurament molt pocs, passaran a la categoria de clàssics. La seva penetrant meditació sobre l'existència, la defensa de l'humà i de la llibertat, la seva reflexió entorn del no-res i la mort, agradin o no, són aportacions sòlides en el conjunt del pensament occidental”.



FRANCESC MELCION

Josep Maria Esquirol

► “L'existencialisme, amb la mirada posada en l'existència humana singular; en l'experiència de l'estranyesa del món; en el tresor i la dificultat de la llibertat i de l'home com a projecte; en l'experiència de l'angoixa i la crida cap a la autenticitat, és, sens dubte, un revulsiu respecte a plantejaments sistèmics que han agafat força en la segona meitat del segle XX, i també respecte a l'anestèsia que, sobre la pregunta pel sentit de la vida, comporta la ideologia actual de la tecnociència”.



ROBERT RAMOS

Xavier Folch

► “Sartre va ser injust amb Camus i es va equivocar, potser, més del compte. Però, amb el pas dels anys, ara que estan de moda els escriptors apolítics i asèptics, admiro cada vegada més la seva intel·ligència crítica i la seva capacitat de compromís amb els “condemnat de la terra”. Literàriament, és autor d'una obra mestra, *Les mots*, i el seu teatre, tal com el recordo, continua sent viu i actual”.



ROBERT RAMOS

Josep Ramoneda

► “Crec que hi ha dos Sartre. El Sartre de la contradicció de la llibertat negativa i el Sartre de la *Crítica de la raó dialèctica*, de la voluntat de superació del conflicte. El primer és un exemple de crítica radical mentre que el segon hipoteca la veritat –i, per tant, la llibertat– en una aposta voluntàriament cega. El primer dignifica la tradició volteriana de l'intel·lectual compromès. El segon és un trist funcionari d'idees”.

► ► ►

No obstant, el segle XXI podria donar un cop de mà al polifacètic pensador. Durant la dècada dels 90, tant el desè com el quinzè aniversari de la mort de Sartre van passar sense pena ni glòria, amb els articles de rigor a la premsa, però sense una polèmica a la mida del personatge. Malgrat el degoteig de novetats sobre el seu pensament i la seva críptica relació amb Simone de Beauvoir, que mai va cessar del tot, el Mur de Berlín acabava de caure, el liberalisme inflava el pit, Occident se sentia infal·lible i Sartre només era un vell rondinaire i retrògrad que s'havia equivocat en tot. “Va ser un home sistemàticament traït per totes les revolucions a les quals es va anar incorporant dòcilment”, deia Néstor Luján a l'AVUI.

El seu inconformisme de to nihilista, però, cada vegada està menys fora de joc. La desillusió generada als països de l'Est, la progressiva oligarquització de la democràcia, la pressió migratòria procedent del tercer món i batusses als Balcans, Txetxènia i el Caiximir van adobant el terreny perquè tard o d'hora reapareguin paraules com ara *revolució* i, davant l'absència d'un corrent alternatiu sòlid, alguns comencin a preguntar-se: “¿Què en diria d'això Sartre?”. De moment a França

ja li han sortit almenys dos seguidors de pes: el sociòleg Pierre Bordieu, autor de *Sobre la televisió* i *Contrafocs* (tots dos publicats per Edicions 62), i l'escriptor Michel Houellebecq, autor de *Les partícules elementals* (Anagrama-Empúries).

LLIGAT AL SEU TEMPS

Jean-Paul Sartre va ser un home terriblement lligat al seu temps. Això s'ha dit en moltes ocasions, però val la pena tornar-ho a repetir perquè explica el seu fracàs a l'hora de donar una dimensió sociopolítica a la seva ontologia fenomenològica, després de la Segona Guerra Mundial. ¿És que era possible demanar al filòsof que millor ha descrit l'abisme que separa el pensament de la realitat, que no embogís, ideològicament parlant, després del segle que li va tocar viure? Al protagonista de *La naúsea*, explica Francesc Torralba a *Geografia de l'absurd*, la idea de l'absurditat de l'existència se li apareix com una revelació interior, com una guspira que illumina el conjunt de la realitat. Amb aquestes idees al cap, i havent viscut dues guerres mundials i el fracàs de les grans utopies, només un heroi hauria aconseguit fer-se fort amb una actitud positiva i dialogant.

“Les paraules *plaer, bellesa, contemplació, ironia i humor* no



Un moment de l'emotiu i accidentat enterrament de Sartre

pertanyen al seu vocabulari”, havia dit Octavio Paz de Sartre. És evident que davant “l'orgullosa recerca de la felicitat d'Albert Camus”, per dir-ho a la manera de Sartre, la intransigència i el “tot o res” de l'autor de *La naúsea* esdevé insuportable. Tant l'un com l'altre, però, veien en el mite de Sisif tant una metàfora de la vida. La diferència

és que Sartre va acabar els seus dies jaient a la vall, abraçat al comunisme com un alcohòlic al tetrabrick de vi, i increpant els qui com Camus i André Gide continuaven decidits a carregar-se la pedra sobre les seves espatlles i pujar fins al cim una altra vegada. Malgrat tot: ¿haurien brillat tant aquests autors sense el rerefons

negre que els va pintar el guru de l'existencialisme?

Com Marx, Sartre la va encertar a l'hora de diagnosticar el problema, però es va equivocar estrepitosament en la solució. Davant la solitud humana, tan ben expressada en aquell “l'infern són els altres”, el filòsof va traïr el seu anarquisme primigeni quan, en comptes d'intentar obrir noves vies de comunicació, va optar per dissoldre l'aïllament de l'individu en un moviment de masses com el comunisme. No obstant, molts dels que acusen Sartre d'amagar el cap sota l'ala perquè, equivocadament, va veure en el socialisme soviètic l'última alternativa al capitalisme, tenen pa a l'ull. La història va aclaparar l'autor de *Crítica de la raó dialèctica* fins a fer-lo caure en postures deterministes, és cert. Però, i nosaltres, que com diu Richard Sennet qüestionem abans la nostra salut mental que el sistema econòmic, no som deterministes? Alain Finkielkraut diu a *La Humanidad perdida* que, instal·lats en una moral del màxim confort, en un fals humanitarisme, hem passat de voler-ho saber tot a no voler saber res. Encara que només sigui per sacsejar el tedi intel·lectual que impera avui dia val la pena que torni un corcò com Sartre.